

Тваринництво, ветеринарна медицина

УДК 636.32/38:637.1:577.115

© 2016

П.В. Станай,
доктор сільсько-
господарських наук

В.В. Гавриляк,
доктор
біологічних наук

Н.П. Стахів,
Н.М. Параняк,
А.В. Скорохід,
кандидати сільсько-
господарських наук
Інститут біології
тварин НААН

СКЛАД ЖИРНИХ КИСЛОТ ЛІПІДІВ МОЛОКА ВІВЦЕМАТОК УКРАЇНСЬКОЇ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ ЗА РІЗНИХ УМОВ ЇХ УТРИМАННЯ

Мета. Вивчити склад жирних кислот молочного жиру вівцематок української гірськокарпатської породи, яких утримували в різних зонах Карпат, зокрема низинній і передгірській. **Методи.** Біохімічні, статистичні. **Загальні ліпіди** з молока екстрагували за методом Фолча. Для отримання метильованих ефірів жирних кислот проводили їх метилювання способом прямої переетерифікації за наявності каталізатора. **Результати.** У молочному жирі вівцематок української гірськокарпатської породи виявлено 42 жирні кислоти з довжиною ланцюга від C_4 до C_{24} , серед яких є кислоти з парною і непарною кількістю карбону, а також розгалужені ізо- та антеізо-кислоти і кислоти цис-конфігурації та транс-форми. Показано, що умови утримання вівцематок істотно впливають на кількісний і якісний склад жирних кислот молочного жиру, що пов'язано з різним характером їх живлення, від чого значною мірою залежить спрямованість бродильних процесів у рубці. **Висновки.** Жирнокислотний склад молока вівцематок за різних умов їх утримання є доволі відмінний, що залежить від низки чинників. Серед них найвагомішими є умови утримання вівцематок і характер їх живлення, від яких значною мірою залежить спрямованість бродильних процесів у рубці, рівень молочної продуктивності та біологічна цінність молока.

Ключові слова: вівцематки, молоко, молочний жир, жирні кислоти, біогідрогенізація, умови утримання.

Жирнокислотний склад ліпідів молока жуйних тварин, на відміну від молока моногастричних, не зовсім відображає жирнокислотний склад кормів раціону. Це пов'язано з бродильними процесами у рубці, перебіг яких здебільшого залежить від кількості і співвідношення у раціоні вуглеводних

компонентів. Жуйні споживають корми, що містять в основному поліненасичені жирні кислоти — лінолеву та ліноленову. Однак під впливом ферментів мікрофлори ці кислоти майже повністю гідрогенізуються до стеринової кислоти та різної кількості просторових і позиційних ізомерів олеїнової і лінолевої

кислот, тобто проміжних метаболітів біогідрогенізації. Проміжні метаболіти біогідрогенізації лінолевої та ліноленової кислот — дієвої кон'югати є біологічно активними сполуками, які позитивно впливають на обмін речовин у людей, запобігають низці онкологічних і серцево-судинних захворювань [1, 2].

Дані про склад жирних кислот молока овець, отриманого за різних умов, мають теоретичне і практичне значення, оскільки від кількісного та якісного складу жирних кислот залежить і якість продуктів, виготовлених з нього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В овечому молоці є понад 200 поживних і біологічно активних речовин, найважливішими серед яких є протеїн, жир, молочний цукор, вітаміни, мінеральні елементи та ін. [3]. Ліпіди є важливими компонентами молока з уваги на їх енергетичну цінність і біологічну активність, фізичні та сенсорні характеристики, які передаються молочним продуктам.

Біологічна цінність молочного жиру залежить від кількісного складу та співвідношення у ньому жирних кислот. Уміст жирних кислот у молочному жирі становить понад 85%. Найбільшу групу (понад 80 %) становлять триацилгліцероли, у складі яких є велика кількість етерифікованих жирних кислот. Також у ліпідах молока є діацилгліцероли, моноацилгліцероли, неетерифікований і етерифікований холестерол, інші стерини, а також фосфоліпіди. Фракція останніх становить понад 1% від усіх ліпідів [4].

Ліпіди перебувають у формі глобул розміром менше ніж 3,5 мкм, що важливо для перетравності і дієвішого ліпідного обміну. Про біологічну роль окремих жирних кислот для організму людини, зокрема унікальних жирних кислот, наявних лише в молоці жуйних (масляної кислоти, розгалужених жирних кислот *цис*-9, *транс*-11 (CLA) та їх попередника вакценову кислоту та ін.), останнім часом у літературі з'явилася багато цікавих повідомлень [5, 6]. Зокрема, показано, що деякі жирні кислоти (масляна, 13-метилтетрадеканова (13-МТДК), *транс*-11 $C_{18:1}$ та ін.) мають антиканцерогенні властивості [7].

Щоправда, поряд з позитивним впливом *транс*-ізомерів ненасичених жирних кислот, деякі з них, зокрема *транс*-9 і *транс*-10 $C_{18:1}$, негативно впливають на обмінні процеси в організмі людини. Проте вважають, що найбільш небажаними жирними кислотами молочного жиру є середньоланцюгові жирні кислоти $C_{12:0}$, $C_{14:0}$ і $C_{16:0}$, оскільки вони підвищують рівень холестеролу і ліпопротеїнів низької щільності в крові, і таким чином виявляють атерогенні та

тромбогенні властивості [8]. На противагу цим кислотам, мононенасичені, особливо поліненасичені жирні кислоти $n-3$ та $n-6$, мають антиатерогенні та антитромбогенні властивості.

Приблизно 25% від усіх кислот припадає на *цис*-форми. Слід зазначити, що *цис*-форми є менш стабільні, ніж *транс*-форми і тому за певних умов (під час нагрівання) вони можуть переходити у *транс*-форму. Так, олеїнова кислота під час нагрівання переходить у *транс*-ізомер елаїдинову (*транс*-9 $C_{18:1}$) кислоту, яка має набагато вищу температуру топлення. До речі, ця кислота найчастіше трапляється у гідрогенізованих рослинних жирах, зокрема у маргарині.

Раніше нами було показано, що завдяки згодовуванню вівцематкам у складі основного раціону добавок сульфору (у складі сульфату натрію) та йоду не лише збільшується середньодобовий надій молока, а й модифікується жирнокислотний склад молочного жиру в бік поліпшення його біологічної цінності завдяки збільшенню вмісту моно- і поліненасичених жирних кислот і зменшенню вмісту коротко- і середньоланцюгових насичених жирних кислот [9].

За умов полонинного утримання вівцематок у молочному жирі збільшується кількість ненасичених жирних кислот у основному завдяки мононенасиченим, зокрема олеїновій (*цис*-9 $C_{18:1}$), на 62,3% порівняно з молоком овець, яких утримували на низинних пасовищах [10].

Мета досліджень — вивчити склад жирних кислот молочного жиру вівцематок української гірськокарпатської породи, яких утримували у різних зонах Карпат, зокрема низинній і передгірській.

Матеріали та методи досліджень. Дослід проведено на двох групах (по 6 гол. у кожній) повновікових вівцематок-аналогів (вік, жива маса) української гірськокарпатської породи, яких утримували у різних зонах Закарпатської області, зокрема низинній (с. Стеблівка, Хустський р-н) і передгірській (с. Нижні Ворота, Воловецький р-н). Усі тварини були у загальній отарі в період пасовищного утримання.

Зразки молока для дослідження відбирали під час ранішнього доїння згідно з ДСТУ–4834:2007. Молоко проціджували через кілька шарів марлі у стерильні пляшечки, щільно закривали корками і поміщали у холодильник, а для консервації використовували гідрогену пероксид.

Загальні ліпіди з молока екстрагували за методом Фолча (1973). Для отримання метильованих ефірів жирних кислот

1. Жирнокислотний склад ліпідів молока вівцематок української гірськокарпатської породи,
% ($M \pm m$, $n=6$)

Жирна кислота	Утримання	
	низинне	передгірське
C _{4:0} масляна	3,61±0,10	3,14±0,21
C _{6:0} капронова	2,87±0,05	1,86±0,18***
C _{8:0} каприлова	2,64 ±0,21	1,64±0,18**
C _{10:0} капринова	7,75±1,21	5,80±0,51
C _{12:0} лауринова	4,42±0,65	2,93±0,30
C _{14:0} міристинова	10,76±0,25	9,33±0,46*
<i>ізо</i> - C _{14:0} 13-метилтетрадеканова	0,26±0,02	0,33±0,04
<i>антеізо</i> - C _{14:0}	0,70±0,11	0,60±0,14
C _{14:1} міристоолеїнова	0,13±0,03	0,12±0,04
C _{15:0} пентадеканова	1,25±0,08	1,20±0,26
C _{15:1}	0,30±0,02	–
C _{16:0} пальмітинова	22,77±0,89	23,01±1,34
<i>ізо</i> - C _{17:0}	0,34±0,02	0,46±0,06
<i>антеізо</i> - C _{17:0}	0,50±0,05	0,36±0,07
<i>цис</i> -9 C _{16:1} пальмітоолеїнова	1,12±0,06	1,27±0,17
C _{17:0} маргарінова	0,76±0,03	0,92±0,04**
C _{17:1}	0,23±0,01	–
C _{18:0} стеаринова	8,84±0,35	14,16±1,63**
C _{18:1} олеїнова	24,65±1,32	28,11±1,68***
C _{18:2} лінолева	3,46±0,28	2,89±0,18**
C _{20:0} арахінова	0,24±0,04	0,42±0,07*
<i>цис</i> -9, <i>цис</i> -12, <i>цис</i> -15 C _{18:3} α-ліноленова	1,34±0,09	0,95±0,08**
C _{21:0} генейкозанова	0,31±0,03	0,27±0,02
C _{22:0} бегенова (докозанова)	0,22±0,02	0,19±0,05
<i>цис</i> -5, <i>цис</i> -8, <i>цис</i> -11, <i>цис</i> -14 C _{20:4} арахідонова	0,08±0,01	0,17±0,01***
C _{23:0} трекозенова	0,18±0,01	0,10±0,03*
C _{22:2} докозадієнова	0,07±0,01	0,08±0,006
C _{24:0} лігноцеринова (тетракозанова)	0,13±0,01	0,10±0,02
<i>цис</i> -5, <i>цис</i> -8, <i>цис</i> -11, <i>цис</i> -14, <i>цис</i> -17 C _{20:5} ейкозапентаєнова	0,09±0,02	0,09±0,01
<i>цис</i> -15 C _{24:1} нервонова (15-тетракозенова)	–	0,03±0,003
C _{22:5} докозапентаєнова	0,06±0,01	0,09±0,02
<i>цис</i> -7, <i>цис</i> -10, <i>цис</i> -13, <i>цис</i> -16, <i>цис</i> -19 C _{22:5}	0,11±0,02	0,21±0,02**
<i>цис</i> -4, <i>цис</i> -7, <i>цис</i> -10, <i>цис</i> -13, <i>цис</i> -16, <i>цис</i> -19 C _{22:6} докозагексаєнова	0,05±0,01	0,07±0,01
Насичені	68,31	65,82
Ненасичені	31,69	34,18
в т.ч. мононенасичені	26,43	29,63
Поліненасичені	5,26	4,55

Примітка. У цій і наступній таблицях різниці між низинним і передгірським утриманням статистично вірогідні: * P<0,05; ** P<0,01; *** P<0,001.

проводили їх метилювання способом прямої переетерифікації за наявності каталізатора. Жирнокислотний склад визначали методом газорідинної хроматографії на газовому хроматографі Hewlett Packard HP-6890 з полум'яно-іонізаційним детектором [11].

Результати досліджень. У результаті проведених досліджень у ліпідах молока

вівцематок української гірськокарпатської породи виявлено 42 жирні кислоти з довжиною ланцюга від C₄ до C₂₄. Серед них є кислоти з парною і непарною кількістю карбону, а також розгалужені *ізо*- та *антеізо*-кислоти і кислоти *цис*-конфігурації та *транс*-форми. З непарною кількістю карбону виявлено 8 жирних кислот, серед яких найбільший

відсоток припадає на родину маргаринової ($C_{17:0}$, *ізо*- та *антеізо*- $C_{17:0}$) кислоти. Цікаво, що у молоці вівцематок, яких утримували у передгірській зоні, не виявлено ненасичених $C_{15:1}$ і $C_{17:1}$, а кількість кислоти $C_{17:0}$ (маргаринова) у ньому є вірогідно більшою ($P<0,01$) порівняно з молоком вівцематок, яких утримували у низинній зоні.

Жирні кислоти ліпідів молока можна поділити на 3 групи: коротколанцюгові (C_4 – C_{10}), які можуть синтезуватися *de novo* у секреторних клітинах молочної залози; середньоланцюгові (C_{12} – C_{16}), які можуть синтезуватися *de novo* (або бути гуморального походження), та довголанцюгові, які надходять із крові. Жирні кислоти, які синтезуються *de novo*, становлять близько 45% від загальної кількості, решта — кормового походження, а також можуть надходити з жирової тканини.

На частку *ізо*- та *антеізо*-кислот припадає всього по 2 кислоти ($C_{14:0}$ і $C_{17:0}$), які у сумі становлять 1,80 (низинне утримання) та 1,75% (передгірське утримання), істотних різниць між досліджуваними групами не виявлено.

З даних літератури відомо, що *ізо*-кислоти мають протипухлинну властивість, проте в ізопальмітинової кислоти ($C_{16:0}$) вона краща [5].

Серед коротколанцюгових жирних кислот найбільший інтерес становить масляна кислота ($C_{4:0}$). Ця унікальна кислота молочної жиру синтезується *de novo* у секреторних клітинах молочної залози. Вона має антиканцерогенні властивості завдяки індуванню диференціації, апоптозу та інгібуванню проліферації і ангиогенезу [5]. Енергетична цінність цієї кислоти є найменшою серед усіх жирних кислот — 5,92 ккал/г, тоді як стеаринової ($C_{18:0}$) — 9,48 ккал/г. За різних умов утримання вівцематок у їхньому молоці не виявлено істотних різниць щодо вмісту цієї кислоти. Кількість усіх коротколанцюгових жирних кислот ($C_{4:0}$ – $C_{10:0}$) є більшою у ліпідах молока овець за умов їх низинного утримання (табл. 1). Причому, для кислот $C_{6:0}$ і $C_{8:0}$ ці різниці вірогідні ($P<0,01$ і $P<0,001$). Можливо, що саме завдяки коротколанцюговим насиченим жирним кислотам і збільшилася насиченість молочної жиру для вівцематок цієї групи. Найбільший відсоток серед насичених жирних кислот займає пальмітинова кислота ($C_{16:0}$). Уміст останньої є майже однаковий у молочному жирі обох досліджуваних груп (22,77 і 23,01%), тоді як уміст стеаринової кислоти ($C_{18:0}$) майже втричі менший. Кількість цієї насиченої жирної кислоти більша у молочному жирі вівцематок, яких

утримували в умовах передгірської зони (14,16 проти 8,84%, $P<0,01$).

Різні умови утримання вівцематок, а отже, і різний характер, їх живлення, істотно впливають на якісний склад жирних кислот молочної жиру. Зокрема, більше ненасичених жирних кислот виявилось у молоці вівцематок, яких утримували у передгірській зоні (34,18 проти 31,69%). З'ясувалося, що збільшення ненасиченості молочної жиру відбувалося лише завдяки мононенасиченим жирним кислотам (29,63 проти 26,43%) за рахунок олеїнової кислоти ($C_{18:1}$).

Так, у молочному жирі цієї групи вівцематок є 25,17 % цієї кислоти, що на 37,5% більше порівняно з молочним жиром вівцематок, яких утримували у низинній зоні ($P<0,001$). Серед 7-ми ізомерів олеїнової кислоти 6 із них є у меншій кількості (табл. 2). Особливо низький відсоток (1,02 проти 5,83%) припадає на біологічно активну кислоту — вакценову (*транс*-11 $C_{18:1}$), внаслідок чого сума кислот родини $C_{18:1}$ переважає лише на 12,3%.

Водночас у молочному жирі вівцематок, яких утримували в низинній зоні, є дещо більший уміст поліненасичених жирних кислот (5,26 проти 4,55%), зокрема лінолевої ($C_{18:2}$, 3,46 проти 2,89%), ліноленової ($C_{18:3}$, 1,34 проти 0,95%). Серед 2-х ізомерів лінолевої кислоти домінуючими є *цис*-9, *цис*-12 $C_{18:2}$ (2–2,3%), проте істотних міжгрупових різниць не виявлено, як, до речі, і щодо рубцевої кон'югованої кислоти (*цис*-9, *транс*-11 $C_{18:2}$, 0,56–0,49%) (див. табл. 2).

Вважають, що модифікацію жирнокислотного складу молочної жиру потрібно здійснювати у напрямі зменшення насичених жирних кислот, особливо середньоланцюгових, та збільшення ненасичених жирних кислот, особливо вакценової (*транс*-11 $C_{18:1}$) і рубцевої кон'югованої (*цис*-9, *транс*-11 $C_{18:2}$). Слід зазначити, що основним попередником *транс*-ізомерів у складі молочної жиру є *транс*-11 $C_{18:2}$ вакценова кислота та її похідна *цис*-9, *транс*-11 $C_{18:2}$ — кон'югована лінолева кислота [12].

Нині експериментально доведено різносторонні біологічні ефекти ізомерних форм жирних кислот молочної жиру, зокрема *транс*-11 ізомерів, які утворюються лише у процесі рубцевої ферментації, а тому є специфічними для молочної жиру жуйних.

Основними продуктами біогідрогенізації є ізомери рубцевої (*цис*-9, *транс*-11 $C_{18:2}$) і вакценової (*транс*-11 $C_{18:1}$) кислот. Рубцева кислота утворюється в організмі тварин

2. Уміст ізомерів жирних кислот $C_{18:1}$ і $C_{18:2}$ у ліпідах молока вівцематок української гірськокарпатської породи, % від загальної кількості жирних кислот ($M \pm t$, $n=6$)

Жирна кислота	Утримання	
	низинне	передгірське
<i>транс</i> -6 $C_{18:1}$ петроселаїдова	0,41±0,04	0,19±0,03***
<i>транс</i> -9 $C_{18:1}$ елаїдинова	0,40±0,02	0,19±0,02***
<i>транс</i> -11 $C_{18:1}$ <i>транс</i> -вакценова	5,83±0,79	1,02±0,06***
<i>цис</i> -6 $C_{18:1}$ петроселаїнова	0,74±0,06	0,29±0,05***
<i>транс</i> -9 $C_{18:1}$ олеїнова	15,72±0,51	25,17±1,42***
<i>цис</i> -10 $C_{18:1}$	0,84±0,16	1,02±0,10
<i>цис</i> -11 $C_{18:1}$ <i>цис</i> -вакценова	0,48±0,15	0,20±0,02*
<i>цис</i> -12 $C_{18:1}$	0,23±0,08	0,03±0,003*
<i>транс</i> -9, <i>цис</i> -12 $C_{18:2}$	0,80±0,19	0,10±0,02**
<i>цис</i> -9, <i>цис</i> -12 $C_{18:2}$ лінолева	2,10±0,18	2,30±0,12
<i>цис</i> -9, <i>транс</i> -11 $C_{18:2}$ (CLA) кон'югована	0,56±0,10	0,49±0,04

і людини з вакценової кислоти внаслідок дії $\Delta 9$ -стеарілдесатурази [5], і має антиканцерогенну, антисклеротичну та імуностимулювальну властивості [9]. На відміну від цих ізомерів біологічно активних дієнових кон'югатів, інші *транс*-ізомери, зокрема *транс*-10 $C_{18:1}$ і *транс*-10, *цис*-12 $C_{18:2}$, можуть вплинути на організм негативно [2, 10].

Отже, жирнокислотний склад молока, отриманого за різних умов, є доволі різний,

а тому в кожному конкретному випадку потрібно враховувати ті чинники, які найбільше впливають на формування кількісних і якісних параметрів жирних кислот. Серед усіх цих чинників найістотнішими, вважаємо, є умови утримання вівцематок і характер їх живлення (склад і поживність раціонів), від яких значною мірою залежить спрямованість бродильних процесів у рубці, рівень молочної продуктивності та біологічна цінність молока.

Висновки

У молоці вівцематок, яких утримували у передгірській зоні, не виявлено ненасичених $C_{15:1}$ і $C_{17:0}$ жирних кислот, а кількість маргаринової кислоти ($C_{17:0}$) у ньому вірогідно більша порівняно з молоком вівцематок, яких утримували у низинній зоні. Більше ненасичених жирних кислот виявлено у молочному

жирі вівцематок з передгірської зони і це збільшення відбувалося завдяки мононенасиченим, зокрема олеїнової кислоті. У молоці вівцематок з низинної зони є більший відсоток поліненасичених жирних кислот лінолевої і ліноленої, а домінуючим ізомером є *цис*-9, *цис*-12 $C_{18:2}$.

Бібліографія

1. Вудмаска І.В. Ізомерний склад жирних кислот молока корів при заміні частини клітковини раціону цукром/І.В. Вудмаска, О.В. Голубець//Наук.-техн. бюл. — 2008. — Вип. 9, № 1, 2. — С. 89–93.
2. Голубець О.В. Вплив буферної добавки на жирнокислотний склад ліпідів вмісту рубця корів за різного рівня вуглеводів у раціоні/О.В. Голубець//Там само. — 2009. — Вип. 10, № 1–2. — С. 144–149.
3. Миллз О. Молочное овцеводство/О. Миллз. — М.: Агропромиздат, 1985. — 244 с.
4. Сидір Н.П. Вміст і склад ліпідів молока вівцематок української гірськокарпатської породи і породи прекоз за умов згодовування їм підвищених рівнів макро- і мікроелементів та фільтроперліту/

- Н.П. Сидір, П.В. Стапай//Наук.-тех. бюл. ІБТ НААН і ДНДКІ ветпрепаратів та кормових добавок. — 2012. — Вип. 13, № 3–4. — С. 82–86.
5. Цісарик О.І. Жирнокислотний склад молочного жиру корів/О.І. Цісарик, Г.В. Дроник//Біологія тварин. — 2008. — Т. 10, № 1–2. — С. 84–102.
6. Parodi P.W. Nutritional significance of milk lipids/P.W. Parodi//J. Am. Col. Nutr. — 2005. — 25. — P. 556S–568S.
7. Park Y.W. Goat milk — chemistry and nutrition/Y.W. Park, G.F.W. Haenlein// (Eds.), Handbook of Milk of Non-bovine Mammals. Blackwell Publishing Professional, Oxford, UK/Ames, Iowa. — 2006. — P. 34–58.
8. Revilla I. Changes in ewe's milk composition in organic versus conventional dairy farms/I. Revilla, M.A. Luruena-Martinez/Czech. J. Food Sci. — 2009. — 27. — P. 263–266.

9. Сидір Н.П. Жирнокислотний склад ліпідів молока овець української гірськокарпатської породи за умов підвищеного рівня сірки і йоду в їх раціонах/ Н.П. Сидір, П.В. Стапай//Біологія тварин. — 2011. — Т. 13, № 1–2. — С. 231–239.

10. Бурда Л.Р. Жирнокислотний склад молока овець української гірськокарпатської породи при випасанні на полонинних та низинних пасовищах//Л.Р. Бурда//Там само. — 2009. — Т. 11, № 1–2. — С. 155–160.

11. Голубець О.В. Визначення жирнокислотного складу ліпідів методом капілярної газорідинної хроматографії: метод. реком./О.В. Голубець, І.В. Вудмаска. — Львів, 2010. — 37 с.

12. Сидір Н.П. Мінеральний склад молока вівцематок за згодовування їм макро- і мікроелементів та фільтроперліту/Н.П. Сидір, П.В. Стапай, Г.М. Седіло// Сільський господар. — 2012. — № 9–10. — С. 8–11.

Надійшла 23.03.2016.

ОГОЛОШЕННЯ

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА БІБЛІОТЕКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
оголошує конкурсний прийом у 2016 році до аспірантури та докторантури
для здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю:**

032 – Історія і археологія

Вступники до аспірантури подають такі документи:

- заяву на ім'я директора наукової установи;
- особовий листок з обліку кадрів, засвідчений печаткою тієї установи, в якій вступник навчається або працює;
- 2 фотокартки 3x4;
- автобіографію;
- список опублікованих наукових праць і винаходів; ксерокопії опублікованих статей/тез (за наявності) або дослідницьку пропозицію з обраної спеціальності;
- медичну довідку про стан здоров'я за формою № 086/о;
- засвідчену копію диплома про закінчення вищого навчального закладу.
- посвідчення про складання іспитів кандидатського мінімуму (для осіб, які склали кандидатські іспити, оригінал);
- рекомендацію Вченої ради вищого навчального закладу або наукової установи (за наявності);
- копію довідки про присвоєння ідентифікаційного коду (для осіб, які вступають до аспірантури на денну форму навчання);
- копію паспорта;
- міжнародний сертифікат з іноземної мови, який засвідчує рівні С1 – С2 (за наявності);
- папку-швидкозшивач.

Особам, які здобули вищу освіту за кордоном, встановлюється еквівалентність поданого диплома відповідно до «Порядку визнання здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів вищої освіти», затвердженого наказом МОН України № 504 від 05.05.2015 року.

Особи, які вступають **до докторантури**, подають такі документи:

- заяву на ім'я директора наукової установи;
- особовий листок з обліку кадрів з фотокарткою, засвідчений за місцем роботи;
- 2 фотокартки 3x4;
- автобіографію;
- список опублікованих наукових праць і винаходів, засвідчений за місцем роботи;
- медичну довідку про стан здоров'я за формою № 086/о;
- план-проспект докторської дисертації;
- письмову характеристику наукової діяльності вступника, написану передбачуваним науковим консультантом;
- лист-направлення від організації (або витяг із засідання кафедри) з рекомендацією до вступу в докторантуру з характеристикою наукової діяльності, підписаний директором бібліотеки (для працівників ННСГБ НААН) або керівником установи, яка направляє на навчання.
- копію диплома про вищу освіту;
- копії документів про науковий ступінь, вчене звання, засвідчені за місцем роботи;
- копію паспорта та ідентифікаційного коду;
- папку-швидкозшивач.

Документи приймаються з 18 липня до 12 серпня поточного року.

Паспорт і диплом про вищу освіту подаються особисто.

Мешканцям інших міст надається гуртожиток.

Документи подавати або надсилати за такою адресою:

03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10

Довідки за телефоном: **(044) 258-21-42**